

REVISTA ECONOMICĂ

ORGAN FINANCIAR-ECONOMIC

Organul oficial al Asociațiunii institutelor financiare românești din Ardeal, Banat, Crișana și Maramurăș „SOLIDARITATEA” Sibiu.

Apare odată pe săptămână.

Redacția și administrația: Sibiu, Strada Visarion Roman Nr. 1—3.

Abonamentul pe an: în țară: pentru autorități, bănci și întreprinderi Lei 500—; pentru particulari Lei 400—; pentru cooperative, funcționari publici, de bancă și comerciali Lei 300—. În străinătate Lei 800—. Taxa pentru inserțiuni: de fiecare □ cm. Lei 6—

Fondator: **Dr. CORNEL DIACONOVICH.**

Director: **Constantin Popp.**

□□□□□□□□

Redactor: **Dr. Mihai Veliciu.**

Sumarul:

Legea bancară și soarta băncilor românești din Ardeal și Banat. — Desordine și confuzie. — *Cronica*: Demisia Ministrului de finanțe Victor Slăvescu.

Legea Bancară și soarta băncilor românești din Ardeal și Banat.

De Dr. Ioachim Toleiu, Cluj.

(Urmare).

CAPITOLUL II.

Dispozițiuni criticabile în Legea Bancară.

Pe lângă inversarea ordinii în mersul firese al unificării legislative — defect pe care l'am remarcat în capitolul precedent, — legea bancară mai suferă și de alte neajunsuri de ordin tehnic-legislativ, precum și de omisiuni, contradicții și exagerări de natură juridică și economică, pe cari le vom examina în capitolul de față, — urmând grosso modo economia legii, — și a căror îndreptare necesită o grabnică modificare a legii bancare.

Din considerațiuni de logică tot în acest capitol ar intra și analizarea acelor dispozițiuni, cari vor determina dispariția băncilor mici, — având însă în vedere, că obiectul principal al studiului de față îl constituie tocmai soarta băncilor mici inclusiv soarta băncilor ro-

mânești din provinciile ciscarpatine, problema aceasta o vom examina într'un capitol separat (cap. III).

1. Dispozițiuni generale.

Definiția întreprinderii de bancă. — Despre societățile bancare și firmele individuale. — Chestiunea autorizației. — Autorizația și rolul Consiliului Legislativ. — Economia dirijată.

Definiția întreprinderii de bancă.

Este o axiomă, că orice definiție schioapătă. De aceea legiuitorii sunt de obicei foarte prudenți când în cuprinsul unei legi pozitive dau definiția unei noțiuni de drept, străduindu-se să spună tot ce trebuie, fără însă să spună prea mult.

Definiția pe care legea bancară o dă în art. 1 noțiunii de întreprindere bancară nu este nici ea prea norocoasă.

Deși chestiunea aceasta nu prea are importanță din punct de vedere practic, totuși o menționăm, fiindcă am dori să avem o lege bancară, ca operă de unificare, cât se poate de perfectă.

Definiția întreprinderii de bancă adecă nu este nici destul de juridică, nici destul de cuprinsătoare.

Nu este juridică, ci simplistă, pentru că ea constituie un adevărat cerc vicios relevat chiar și de comentarii oficiali ai legii bancare.³⁾

³⁾ „Legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă, comentată și adnotată de: Al. A. Tomroveanu, Mircea A. Solacolu, Maria Dina Dimitriu, toți trei referenți la Banca Naț. și L. Preujescu, judecător de tribunal”, pag. 84.

Iată acest cerc vicios în rezumat: „Intreprinderea de bancă este o întreprindere comercială, al cărei obiect principal îl constituie exercițiul obicinuit (profesional) al operațiunilor bancare...”, iar „Operațiunea bancară este o operațiune juridică asupra sumelor de bani etc..., care face obiectul principal al întreprinderilor de bancă”, — adică legea ne dă definiția întreprinderii de bancă prin raport cu operațiunea de bancă, iar noțiunea operațiunii bancare o definește prin raport cu întreprinderea de bancă.

Nu este nici suficient de cuprinsătoare, pentru că operațiunea bancară — așa cum se practică de către băncile *comerciale* reglementate prin legea bancară — mai capătă o precizare în timp prin dispoziția dela art. 39, care prevede că operațiunile bancare se fac pe termen scurt, termen care pentru comercianți este de 6 (șase) luni, iar pentru agricultori de un an, — în opoziție cu operațiunile băncilor de credit funciar rural sau urban, care acordă credite pe termen mai lung.

Era mai potrivit să se fi adoptat sistemul din codurile generale de comerț, care enumără mai întâi faptele de comerț și apoi noțiunea de comercianți o definește în raport cu practicarea obicinuită adică în mod profesional a faptelor de comerț (codul de comerț din vechiul regat) sau mai întâi dau definiția comerciantului tot în raport cu exercițiul profesional al faptelor de comerț și enumără pe urmă aceste fapte de comerț (sistemul codului ard.). Dacă legiuitorul a mai adăugat la noțiunea substanțială a întreprinderilor de bancă încă un element pur formal, acela al înscrierii în registrul societăților bancare, putea să simplifice definiția cam astfel:

„Intreprinderile de bancă sunt acele întreprinderi comerciale, al căror obiect principal îl constituie practicarea în mod obicinuit a operațiunilor bancare, și care sunt înscrise în registrul societăților bancare”, — urmând apoi să ne precizeze noțiunea operațiunii de bancă și anume fie în formă sintetică și științifică, cum face art. 33 din lege, fie în formă enumerativă, cum fac codurile de comerț, dăr întregind definiția cu precizarea relativă la termenul scurt.

Despre societățile bancare.

Art. 2 din legea bancară prevede, că: „Comerțul de bancă nu se poate exercita decât numai de către societăți bancare constituite în condițiunile legii de față”, iar art. 3 prevede:

„Se consideră societate bancară orice societate comercială înscrisă în registrul societăților bancare.”

Prin urmare legea bancară acordă dreptul de a face comerț de bancă tuturor societăților comerciale, deci și societăților în nume colectiv și în comandită simplă, — în opoziție cu proiectul inițial din 1928, care mărginea acest drept la societățile comerciale anonime pe acțiuni.

Socotim că sistemul proiectului din 1928 a fost mai firesc și mai oportun. Dacă totuși s'a abandonat acel sistem, trebuia în mod logic să se extindă dreptul de a face comerț de bancă și la firmele fizice individuale, deosebirile structurale între firmele individuale și firmele în formă de societăți în nume colectiv și comandită simplă, nefiind atât de esențiale și pregnante încât să justifice o distincțiune în ceea ce privește acordarea unui privilegiu.

Autorul legii motivează excluderea persoanelor fizice dela exercițiul comerțului de bancă în felul următor:

„...am voit să asigurăm exercitarea comerțului de bancă numai sub formă de organizare metodică și sistematică, cu un minimum de capital, iar pe de altă parte, de a asigura separarea patrimoniului civil al întreprinsătorului de patrimoniul social (bancar) de așa fel încât în caz de insolvență din partea acestuia, să se înlăture concursul între creditorii civili și creditorii comerciali ai bancheului persoană fizică...” ceea ce se poate realiza „grație conceptului de personalitate juridică cu care sunt investite societățile comerciale”.

În drept separarea patrimoniului comercial de cel civil al comerciantului persoană fizică nu este o imposibilitate, în deosebi dacă avem în vedere că tendința în evoluția dreptului comercial merge în spre investirea fondului de comerț cu personalitate juridică.

Tendința aceasta a format obiectul unor serioase discuțiuni în sânul Consiliului Legislativ cu prilejul punerii la

punct a proiectului codului de comerț și ea a fost remarcată de dl *Iosif G. Cohen* consilier la Consiliul Legislativ în conferințele pe care le-a ținut în Ianuarie 1931 la Facultatea de drept a Universității din Paris despre principiile proiectului de cod comercial român, conferințe tipărite apoi și în broșură.⁴⁾

Cu toate că proiectul codului de comerț nu a adoptat aceasta soluție, socotind-o prea avansată, totuși o anumită independență juridică a fondului de comerț în raport cu patrimoniul civil al comerciantului persoană fizică se conturează destul de bine în acest proiect (a se vedea art. 60—63 din proiectul viitorului cod de comerț).

Nici în mod practic nu este cu neputință de a trage o linie demarcațională între patrimoniul civil și cel comercial al comerciantului persoană fizică. Dovadă este în aceasta privință chiar legea bancară, care în „Dispozițiunile finale, penale și transitorii” Titlul V. reglementează în mod transitoriu băncii e sub firmă individuală. Pentruca aceste firme individuale să mai poată funcționa până la lichidare „sunt obligate să ceară înscrierea lor în registrul societăților bancare, declarând „capitalul lor propriu” și „comunicând actul constitutiv și statutele”, art. 61 — ori sub „capital propriu” se înțelege patrimoniul comercial distinct de cel civil.

Dar dacă separarea este cu puțință în mod provizor, ea este posibilă și în mod permanent și nu-i stă în cale vreo piedică nici din considerațiuni de contabilitate și nici din punctul de vedere al controlului.

Caracterul forțat al acestei separațiuni va ieși însă și mai mult în evidență, dacă o vom privi în lumina realităților economice.

Legea adecă nu dă dreptul unei persoane fizice să facă comerț de bancă nici chiar dacă aceasta persoană dispune de imense mijloace materiale, cum ar fi de pildă un Ford, un Rockefeller, un Rotschild, un Morgan și a. — ca să amintim numai câteva persoane mai cunoscute, — dar acordă acest drept când de pildă doi frați sau doi prieteni cari nu dispun decât de capitalul minimal prevăzut de lege pentru constituirea socie-

tății bancare, se asociază sub forma unei societăți în nume colectiv.

Este evident prin urmare că singură personalitatea juridică a societăților comerciale nu este un motiv destul de serios pentru a justifica o distincțiune în defavoarea persoanei fizice.

Considerațiuni de control nu justifică distincțiunea, fiindcă dacă este greu să faci control la firmele individuale, tot așa de greu este să faci control unei societăți în nume colectiv constituită din două persoane unite prin perfecta comunitate de interese.

Nici statistica abuzurilor din trecut sau aceea a falimentelor răsunătoare nu îndreptățește excluderea comerciantului persoană fizică dela comerțul de bancă. La obiecțiunea pe care a făcut-o în debaterile dela Senat senatorul N. Gheorghiuade, dl D. Slăvescu ministrul finanțelor însuși a recunoscut că nici dânsul nu cunoaște altă bancă individuală care să fi căzut, în afară de Banca Eschenazy.

Dar dacă totuși considerațiunea controlului a prevalat la căutarea soluției, atunci legiuitorul ar fi fost mai consecvent cu sine însuși, dacă mărghinea comerțul de bancă numai la societățile pe acțiuni sau în comandită pe acțiuni, a căror structură și activitate fiind supusă celei mai largi *publicități*, constituiesc un maximum de garanție pentru exercitarea unui control real și eficace.

Despre autorizație.

Dat fiind că „autorizațiunea” este formula prin care legiuitorul a intenționat să înfăptuiască politica de „concentrare a băncilor” și astfel ea constituie punctul de plecare al legii bancare, considerând apoi că în autorizațiune noi vedem o nouă și radicală orientare în ideologia politică și economică a statului nostru, analizarea acestei prea importante instituțiuni de drept reclamă o atențiune deosebită.

Art. 4 prevede: „Comerțul de bancă nu se poate exercita decât pe baza unei autorizațiuni speciale”, iar

Art. 5 dispune că:

„Consiliul Superior Bancar, examinând oportunitatea economică *generală și locală* a înființării unei noi întreprinderi de bancă, precum și îndeplinirea tuturor condițiunilor cerute de lege, hotărăște în mod definitiv asupra înființării societății”.

⁴⁾ *Iosif G. Cohen*: „Principes du projet de code de commerce roumain”, p. 25, 28.

Dreptul statului — înlocuit în această funcțiune de către Consiliul Superior Bancar — de a putea aprecia în mod „definitiv” oportunitatea „generală” și de a face dependente înființarea unei noi întreprinderi de bancă de existența acestei oportunități, nu este altceva decât *legiferarea amestecului atotputernic al statului în domeniul inițiativei private*, amestec ce poate merge până la *suprimarea totală a inițiativei private* și până la *înlăturarea liberei concurențe* într'un foarte însemnat ram de activitate economică, cum este comerțul de bancă.

Până acum individul era în largul lui să aprecieze dacă o întreprindere economică — inclusiv întreprinderea de bancă — este oportună sau nu, adică dacă este rentabilă sau nu, — aceasta din unghiul de vedere al intereselor personale, — iar sub raportul intereselor sociale ale comunității *libera concurență* întemeiată pe *legea cererii și ofertei* era menită să determine „oportunitatea” înființării întreprinderilor economice particulare.

Aceasta lege fundamentală a *liberalismului economic* era chemată să decidă în ultima instanță asupra înființării de noi întreprinderi bancare acolo unde era ofertă de capitaluri disponibile, și unde necesitățile producției reclamau aceste capitaluri. — Căci acolo unde aceste elemente esențiale — cererea și oferta — lipsesc, inițiativa privată nu întemeiază noi întreprinderi, iar acolo unde necesitățile reale au dispărut, dispar cu încetul și întreprinderile economice, care ne mai având o suficientă alimentare din solul economiei publice, devin un balast pentru mersul normal al vieții economice.

Dacă în sistemul liberalismului economic examinarea oportunității este o prerogativă a insului, tot insul poartă și toate riscurile și răspunderile.

În sistemul intervenționismului de stat adoptat de legea bancară în materie de comerț bancar se institue în formă de autorizație — peste inițiativa privată — un drept exclusiv, suveran și discreționar al statului de a decide în locul insului.

Acest caracter discreționar al autorizației, — care adeseori se poate transforma și în arbitrar, — nu este atenuat nici prin obligațiunea relativă la moti-

varea deciziei, fiindcă motivarea ce se poate referi la „oportunitatea generală” de pildă este necontrolabilă, examinarea oportunității fiind un *act de guvernământ* sustras oricărei cenzuri superioare.

Ce este acest intervenționism de stat, legiferat în forma cea mai largă, dacă nu un început de aplicațiune a așa numitei „economii dirijate” ?!

Întrebarea legitimă și firească ce se pune în aceasta ordine de idei este aceasta:

Atotputernicia statului se poate oare incadra în actualul sistem de drept și economic?

Răspunsul nu poate să fie decât un categoric: *Nu!!*

Inovațiunile cari tind spre gâtuirea inițiativei particulare — inclusiv „autorizația” din legea bancară, *nu se pot armoniza nici cu așezământul nostru constituțional* întemeiat pe cel mai larg *liberalism* atât în domeniul economic, cât și în cel social și politic, — dar *nici cu ideologia și structura legilor noastre de drept comun*.

Etatismul nu se poate justifica cu art. 21 din Constituție — cum afirmă unii — care prevede că:

„Toți factorii de producție se bucură de o egală ocrotire. Statul poate interveni, prin legi, în raporturile dintre acești factori pentru a preveni conflicte economice sau sociale”, — pentru că precum a constatat înalta Curte de Casație, acest articol se referă la menținerea unui echilibru între capital și muncă.

Autorizația așa cum este reglementată prin legea bancară nu este incadrabilă nici în codurile generale de comerț azi în vigoare, — care datează din epoca de aur a liberalismului economic, dar *nici chiar în viitorul cod de comerț*, cu care legea bancară — deși întocmită aparte, — totuși va trebui să formeze un întreg armonios, întemeiat pe unitatea și omogenitatea principiilor de bază, — art. 7 din legea bancară, doar spune că:

„Sunt aplicabile societăților bancare toate dispozițiunile din codul de comerț sau din celelalte legi în vigoare, care nu sunt contrare prescripțiunilor acestei legii”.

Ori proiectul codului de comerț, care a adoptat cele mai moderne cuceriri în materie de drept comercial, se întemeiază și el pe cea mai riguroasă respec-

tare a libertăților individuale în câmpul economiei.

lată ce spune dl Iosif Cohen) în conferințele sale :

„Regimul juridic al societăților comerciale a fost întemeiat pe principiul libertății economice, controlată de stat și de cei interesați“.

Motivul instituirii „autorizațiunii speciale“ este după expunerea de motive acela... „pentru a nu se mai putea crea întreprinderi de bancă fără un *minimum de garanții* și fără a se asigura o *supraveghere* a exercitării acestui comerț în *interesul marelui public*, pe economiile cărui se bazează aproape întreg comerțul de bancă“.

Precum rezultă din textul mai sus citat, scopul autorizației se reduce la „*asigurarea unui minimum de garanții*“ și la asigurarea „*supravegherii*“ comerțului de bancă.

Ori este evident, că pentru asigurarea unei supravegheri nestingherite nu era nevoie de instituirea sistemului etatist în forma unei autorizațiuni prealabile, care să poată anchiloza inițiativa privată.

„Funcțiunea socială“ a întreprinderilor de bancă, precum de altcând și aceea a marilor întreprinderi comerciale și industriale în genere, nu se poate contesta. De asemenea este incontestabil rolul statului de a apăra „interesele marelui public“ împotriva abuzurilor acestor întreprinderi, acest rol fiind un rol firesc și legal al statului modern.

Dar noi susținem că pentru a subordona activitatea întreprinderilor de bancă intereselor colective, adică pentru a asigura normala funcțiune „socială“ a organismului bancar, este perfect suficient *sistemul normativ*, adică statornicirea unui *minimum de condițiuni* sau cautele legale în vederea întemeierii unei noi întreprinderi de bancă, dar odată îndeplinite aceste condițiuni — egale pentru toată lumea, — îndreptățirea de a înființa o întreprindere de bancă nu i se poate refuza nimănui.

Supravegherea și controlul statului nu numai că sunt conciliabili cu sistemul normativ, dar sunt chiar o condițiune

⁵⁾ Iosif G. Cohen: „Principes du projet de code de commerce roumain“, pagina 39.

esențială în vederea funcționării normale a acestui sistem.

Este forțată și nesperioasă distincțiunea în sensul căreia nu întreprinderea bancară ca atare ar fi supusă autorizării, ci *obiectul* întreprinderii, care după dreptul nostru comun poate fi susceptibil de autorizație, sau „conversiune“. Legea reglementează întreprinderea ca atare, și nu obiectul! Dar nici obiectul nu poate fi supus încuviințării prealabile, lezându-o astfel interesele personale atunci când interesul public se poate salvarda și cu alte mijloace, — (prin control, supraveghere și condițiuni legale de constituire).

Autorul legii bancare mai invoacă drept argument pentru instituirea autorizațiuni și exemplul legislațiilor străine, care „aproape toate“ au adoptat această instituție juridică, „cu excepția Franței, Angliei, Belgiei, Olandei, Germaniei și Elveției“ (a se vedea în expunerea de motive: „Legislația bancară din diferite țări“) — adică cu excepția tocmai a acelor țări, care nu au aflat de bine să se avânte în peripeziile „economiei dirijate“.

Ori exemplul străinătății în materie de legislație nu este cătuși de puțin concludent. Avem prea multe avertismente în rezultatele păgubitoare pe care ni le-a dat imitarea slugarnică a legislațiilor străine, de cele mai multe ori neadaptabile stărilor specifice din țara noastră, încât să nu cerem curmarea acestui obicei în interesul prestigiului statului și în interesul afirmării geniului creator al neamului nostru.

Dar dacă chiar este vorba să imităm pe străini, apoi să imităm pe cei de care ne leagă o mai strânsă comunitate de interese și o mai accentuată afinitate de concepții economice și juridice (Franța, Anglia, Elveția, Belgia etc.) și nu pe Japonia, Ungaria, Bulgaria, Chili, Spania, Turcia — ca să amintim numai câteva dintre țările străine la care se referă autorul legii bancare, ca exemple demne de imitat.

În temeiul considerațiilor expuse aici *cerem ca cu prilejul modificării legii bancare să se abandoneze formula autorizăției*, — care va duce mai curând sau mai târziu la generalizarea „*economiei dirijate*“,⁶⁾ și să se revină la *sistemul nor-*

mativ, lăsându-se Consiliului Superior Bancar numai rolul de supraveghere și control.

*) Despre „economia dirijată“. Având în vedere nexul cauzal care după convingerea noastră există între economia dirijată și instituirea „autorizației“ în materie de comerț bancar, — mai departe fiind seamă de orientarea tot mai accentuată a conducătorilor statului nostru spre această nouă formulă „Salvatoare“ (?), credem că nu este fără interes, dacă vom arăta în câteva cuvinte (aici în formă de notiță, în afară de cadrul propriu zis al studiului nostru despre legea bancară):

Ce se înțelege în teorie și în practică sub „economia dirijată“?

Este incontestabil că în epoca „autarhiilor“ de după războiu, ca o urmare firească a izolării statelor avizate la propriile lor puteri, concepția economiei dirijate sau îndrumate de statul „atofșiutor“ „atofputernic“ și „făcător de minuni“, a căștigat tot mai mult teren atât în doctrină cât și în domeniul aplicațiilor practice. Iarăși este fără îndoială, că tendința conducătorilor statului nostru spre monopolizarea tuturor factorilor de producție, diferitelor formule de contingentare, cari toate vădesc orientarea statului nostru către noua formulă, trebuie să ne dea de gândit.

Economia dirijată, „economia planificată“, „economia etatistă“ sau cum se mai numește, a ajuns la modă în deosebi după ce economiști reputați ca Werner Sombart („Die Zukunft des Kapitalismus“) și Fried „Autarkie“ și „Der Untergang des Kapitalismus“, precum și Keynes (acesta în domeniul monetar) au încercat să legitimizeze noua concepție și în mod științific, — prezentând-o ca o succesoară a capitalismului în descompunere. Cu toate acestea economia dirijată încă nu-și are cristalizată o doctrină proprie. Politicianii spun că nici nu este nevoie de o doctrină, ci mai întâiu trebuie înfăptuită economia dirijată și pe urmă legitimată în doctrină, (Ion Mihalache: „Statul jărănesc“, articol de fond publicat în „Patria“, Nr. 19 din 23 Ianuarie 1935).

Pentru a o apăra împotriva acuzațiilor care i se aduc, că ar cochetă cu socialismul de stat, adepții economiei dirijate susțin că ea nu ar fi socialism de stat, că economia planificată ar respecta proprietatea și inițiativa privată, și că cu un cuvânt economia dirijată ar fi menită pur și simplu să repare defectele sistemului capitalist, (Prof. Dan Rădulescu: „Pentru voi liniștii“, 7 lecții de politică pozitivă și economie dirijată). Dar acești apostoli ai noului sistem nu văd că se contrazic, atunci când pe deoparte proclamă „perimarea liberalismului economic“, pe ruinele căruia trebuie să vină inițiativa și răspunderea statului în manifestațiunile principale ale vieții economice, cerând „organizarea unitară cu caracter de monopol a tuturor institutelor de credit“, „monopolul comerțului extern“, de sființirea tuturor consiliilor de administrație, adică „desființirea conducerii particulare, iar pe de altă parte susțin că „economia dirijată nu ar slăngeni inițiativa privată creatoare“. (A se vedea: Dan Rădulescu: „Economia dirijată“, articol publicat în „Revista Mea“ Cluj, Nr. 1 din luna Ianuarie 1935, — și Mihail Manoilescu: „Stat corporatist“).

Politicianii de largă suprafață rezervă economiei dirijate un rol mult mai însemnat și mai radical, rol care merge până la exproprierea marilor industrii, la lichidarea monetei și a. (A se vedea programul economic al dui Iuliu Maniu în declarațiile făcute în 8 Ianuarie 1935 la Bădăcin).

Este evident prin urmare că dacă economia dirijată nu este încă socialism de stat, ea va duce mai curând sau mai târziu neapărat la socialismul de stat, — adică la aceea situație, în care „Interesele generale și private vor ajunge la discreția conducătorilor politici ai vieții de stat“ (N. Dascovic: „Economia noastră dirijată“, articol de fond apărut în „Argus“, Nr. 5977 dela 15 Martie 1933).

Despre identitatea scopurilor finale urmărite atât de economia dirijată cât și de socialismul de stat ne vom convinge și mai mult, dacă vom consulta lucrarea monumentală a marilor economiști: Charles Gide și Charles Rist despre „Istoria doctrinelor politice“ (Capitolul „Despre Socialismul de stat“, pagina 589—625 în traducerea lui G. Alexianu).

Acestea fiind aspectele teoretice și practice ale „economiei îndrumate“, o întrebare legitimă ni se pune: Este necesară și oportună instituirea economiei dirijate în țara noastră?

Pentru a răspunde la această întrebare este credem nimerit, să mai avem în vedere următoarele:

Este cert, că economia dirijată reclamă încă un prea vast și prea riscat proces de experimentare, ceea ce nu,

este nicidecum de dorit pentru țara noastră. Iarăș este cert că aceste experimente nici acolo unde au fost puse în aplicare, nu se știe dacă vor da rezultatele scontate?

Noi nici nu avem acele inepuizabile resurse de mijloace financiare și economice pentru a face astfel de experimentări, cum are de pildă America de Nord.

Dar noi nu avem nici ambianța socială și morală trebuincioasă unei inovațiuni și transformări de o așa mare anvergură.

Ceea ce știm — în baza unei practice îndelungate — este că pretutindeni statul este prost gospodar (Charles Gide și Ch. Rist: Op citat, pagina 611) dar în special prost gospodar este statul nostru.

Paralizat de un birocratism risipitor și venal, statul nostru nu este chemat să se substituie cu succes inițiativei private și să concentreze în mâinile sale producția și schimbul național.

Ceea ce ne trebuie nouă nu este statul gospodar, ci statul autoritar!

Dacă sistemul liberalo-capitalist dă dovadă de slăbiciune, aceasta se datorște tocmai faptului, că statul lipsit de autoritate și ros de flagelul politicianismului, nu este în stare să impună respectarea strictă a regulilor clasice, care guvernează liberalismul economic și social, și să zădărnicească abuzurile ce se săvârșesc sub masca liberalismului economic în deosebi de către marile întreprinderi economice. Deci nu sistemul liberal este de vină ci de vină este slăbiciunea oamenilor, cari sunt chemați să-l aplice!

Noi susținem sus și tare, că sistemul liberalist nu este cătuși de puțin incompatibil cu o rațională îndrumare sau dirijare a vieții economice în genere și a inițiativelor în special.

Mai susținem că ordinea capitalistă ne poate oferi toate mijloacele pentru a putea ieși din impasul crizelor trecătoare de azi, — și pentru a merge spre stările normale.

Dar dacă conducătorii statului nostru, cari nu vor să aibe răbdare și să vadă răul acolo unde este, și cu tot prețul să ne fericească cu binefacerile economiei dirijate, instituită pe ruinele lumii vechi „perimate“, să facă aceasta pe calea legală a consultării corpului electoral, respectând astfel așezământul nostru constituțional parlamentar, și nu pe căi revoluționare și prin surprindere, cum se obișnuște în timpul mai nou.

A veni la cârma statului prin așizarea unui program pur liberal — economic și apoi a trece brusc la economia dirijată, nu este admisibil nici chiar în mod izolat.

Căci făcând în nava care susține organismul nostru economic și social azi o spărtură și mâine alta, mai curând sau mai târziu se va duce la fund corabia întreagă.

Să nu uităm în aceasta ordine de idei, că instituirea economiei dirijate comportă instaurarea prealabilă a dictaturii politice, precum a observat foarte judicios un adânc cunoscător al realităților noastre economice și politice. (A se vedea: „Economia dirijată și democrația“ articol publicat de dl Haralamb Ionescu în Universul dela 17 Ianuarie 1935, în legătura cu declarația program a dui Iuliu Maniu din 8 Ianuarie, apoi „Dictatura de clasă“ articol scris de același autor și în legătura cu același program în „Universul“ din 18 Ianuarie 1935). Ori este cert că dictatura politică nu este compatibilă cu democrația și cu legile libertăților economice și politice.

Dar economia dirijată împreună cu autarhia, al cărei corolar este, reprezintă și o primejdie în raporturile internaționale și cuprinde fermentul conflictelor din viitor precum a observat dl J. M. Mussy, fost ministru de finanțe și fost președinte al Republicii Elvețiene în conferința sa ținută la București în 30 Nov. 1934 despre „Problemele economice, financiare și monetare“. Deci aderenții păcii — și cine nu este aderentul păcii? — fac un prost serviciu atât neamului lor cât și omenirii, împingând evoluția spre economii dirijate și dictaturi economice și politice.

Convingerea noastră ce se desprinde ca concluziune din considerațiunile de sus este, că din lupte în care s'a angajat fără voia lui cu diferitele doctrine reformiste, tot liberalismul economic va ieși biruitor, care este mai confortabil omului.

Reformatorii, cari au aruncat stătea lozinci răsunătoare în vârtejul curentelor antagoniste, vor sfârși prin a recunoaște, că odată urmurile turburi apuse și pacea între oameni asigurată, teoriile lor s'au perimat, așa cum azi aceiași reformatori afirmă despre legile economiei liberale, legi verificate și consacrate prin o îndelungată practică de peste un veac.

(Da urma).

Desordine și confuzie.

Contrar obiceiului consacrat de a lăsa lucrurile până în ultimul moment, bugetul exercițiului viitor a fost pus de pe acum în discuție. Este la mijloc de sigur nu numai grija echilibrării cheltuelilor anului viitor, cât mai cu seamă, modalitatea de acoperire a deficitului rezultat din administrarea finanțelor publice pe anul bugetar curent. Se știe că acest deficit se va urca probabil la cca trei miliarde lei și iarăși se știe, că între cifrele lui se găsește și suma de opt sute milioane lei, care forma himera cea mai defectuoasă a acestui capitol. S'a plecat adecă dela început cu iluzia unor economii automate, cari urmau să rezulte din aplicarea decretului-lege privitor la numirile și avansările ilegale în slujbele publice. Ori realitățile nu s'au prea conformat așteptărilor. Operațiunea revizuirii proiectate a dus la o surpriză: economiile rezultate ar fi fost cam 20—25 milioane lei, ceea ce a contribuit ca decretul-lege să devină inoperant, chiar din punct de vedere financiar. În mod logic stăruiește însă mereu enigma: care să fie cauza că se fac numiri ilegale? Întrebarea aceasta se pune nu atât din punct de vedere al bugetului, cât mai cu seamă din punct de vedere moral, deoarece nimeni nu poate să înțeleagă, de ce dacă există o normă legală în numiri și avansări, ea se eludează sistematic.

Mai pregnant decât răspunsul direct la întrebarea de mai sus, stăruie însă în fața logicei nedumerirea, de ce această chestiune se pune numai în caz de deficite bugetare, deși dăinuiește dela 1924 încoace. Pentru a înțelege acest aspect al situației de care ne ocupăm, este necesar să facem incursiuni mai sistematice în adâncimea mentalității politice care caracterizează pe conducătorii României.

Statul românesc s'a format la 1859 ca fruct al preocupărilor unor ideologi de un respectabil simț național, dar cu o falsă vedere în privința organizării sale economice și politice. Nu trebuie să uităm, că luptătorii cari au realizat unirea, aparțineau preocupărilor de spiritualitate generoasă care a bătuit Franța pela mijlocul secolului trecut. Natural că ideile lor nu ni s'au potrivit. De aceea legiferarea urmând ideologia generoasă, era la noi în țară permanent opusă împrejurărilor cari se concretizau în domeniul vieții sociale. Din ciocnirea aceasta a factorilor spirituali străini cu realitățile noastre specifice, s'a născut un antagonism caracteristic, care a contribuit nu numai ca legea să nu se aplice, ci ca ea să fie modificată la epoci scurte, fără să se tragă concluziuni valabile din această neconformare a prevederilor scrise cu viața reală. Cum curente de idei erau foarte diverse, deoarece ne găsim tocmai la o întorsătură epocală în istoria civilizației omenești, înțelegem ușor că alternanța guvernelor și a partidelor la putere, mărind antagonismul menționat pe de o parte, iar pe de altă parte alimenta prăpastia, care despărțea legea de posibilitatea ei de înfăptuire. Așa se face că legile românești au fost mai mult teoretice și că pe baza lor n'a prea avut loc, o consolidare socială în țara noastră. De aceea

pe bună dreptate se poate spune că la începutul secolului al 19-lea, la noi în România, jocul de a reforma statul a fost considerat așa de nevinovat, încât nu era copil de boier, care la înapoierea lui dela studii din străinătate, să nu-și aibă în geamantanul cu bagaje și o traducere după vreun proiect de constituție pentru un viitor stat românesc.*)

În tendința aceasta de a schimba legea la fiecare cap de an, sau poate și mai des, își are origina la noi, nerespectul față de ea înăscut la toți oamenii politici. De aceea se găsesc mereu contravențiuni la spiritul și litera legilor, pentru că o schimbare de guvern putea să însemneze oricând o legalizare a nelegalității. Tot în acest chip ne explicăm de ce exista la noi conștiința normală la oricine, că orice lege poate fi călcată. Așa se explică și ilegalitățile efectuate în domeniul numirilor și al avansărilor funcționarilor publici.

Nestabilitatea legiferărilor noastre a avut însă adânci repercursiuni în viața statului. N'am putut înfiripa o structură socială acomodată a națiunii. Când o reformă oarecare a fost pusă pe tapet, ea a fost soluționată pe temeuri false și pe premise labile bazate pe un interes al momentului și nicidecum pe o clară viziune a viitorului. De aceea nici în legătură cu reforma, nu s'a clădit vre-o soliditate a statului. Astfel nici din cele două împrăștiări, dela 1864 și dela 1919—1925, n'au avut în vedere un țel mai îndepărtat, ci doar simpla satisfacere a necesităților politice momentane, duse până la demagogie. De aceea ele au slăbit mai mult soliditatea statului în loc s'o întărească. Într'adevăr, când s'a găsit justificată împrăștierea de după războiu, iar cele 3.889.709 Ha pământ au intrat în proprietate țărănească, s'a așteptat ca în curând capacitatea economico-financiară a României, să capete o altă înfățișare. Și pe bună dreptate, căci împrăștierea deplasa importanța financiară a unei clase sociale reducându-o aproape complet și chema la viață independentă o lume număroasă care putea să formeze în curând un nucleu al marilor rezerve economice la cari țara trebuia să țintească. Într'adevăr, de unde mica și mijlocia proprietate reprezenta înainte de reformă 57.6%, iar cea mare 42.4% din pământul agricol, după reformă aceste cifre s'au modificat respectiv în 88.8% și 11.2%. Marea proprietate rămăsese astfel numai ca o amintire și nu e de mirare că aportul ei în economia statului s'a redus până la anulare. Dar desiluzia care s'a înfățișat a fost apoi, că nici cele 88.8% din proprietatea agricolă mică și mijlocie nu s'au potențat ca aport economic. Și explicația stăruie mereu ciudată și neverosimilă: n'am făcut odată cu împărțirea pământului și operațiunea conexă, organizarea rațională și înzestrarea financiară a proprietăților expropriate. Primul argument poate să mai aibă o oarecare valabilitate; era de datoria statului să îndrepte exploatarea pământului spre cele mai bune metode. Al doilea argument însă, al înzestrării financiare este de-a dreptul o absurditate;

*) Vezi: „Ideologia statului român” de C. Rădulescu-Motru, pag. 5.

atâta ar mai fi trebuit, ca statul pe lângă pământ să facă plocon fiecărui împroprietar și câte o pereche două de boi, un plug, o grapă, o mașină de îmlătit, etc. etc. până la tot inventarul necesar unei gospodării răsărite. Întrebarea care stăruie în această supozițiune este: cine ar putea afirma că lucrurile ar fi mers mai bine și nu intervenea apoi și necesitatea unei slugi plăcite pentru fiecare nou gospodar?

Realitatea este cu totul alta. Reforma agrară s'a făcut cu desconsiderarea intereselor economice ale statului și s'a tratat cu o ușurință caracteristică nouă, care derivă tot din instabilitatea pe care am văzut-o mai sus. „Psihologia clasei conducătoare în fața problemelor de repartiție a bogăției este într'adevăr curioasă. Ține și ea fără îndoială de spiritualitatea întregului acest neam al nostru contemplativ și static în ideile lui despre lume. Se vede însă că variațiile sociale rezezi cari au dus la formația nestabilă pe care o reprezintă clasa conducătoare, au distrus nemijlocita adâncime a oricărui spirit contemplativ care se descopere doar în fața spectacolelor naturii, se deschide fără rezerve în fața marilor probleme ale existenței, dar se acopere și se falsifică atunci când are înaintea un alt om“.

„Pentru Românul de mijloc această rezervă nu duce la izolare, ci dimpotrivă, ea este folosită ca un mijloc de apropiere, favorizând o lesnicioasă asimilare cu aproapele. De aici poate derivă slăbiciunea instinctului de proprietate înăuntrul burgheziei noastre și o sensibilitate acută la inegalitățile de repartiție a bunurilor, cari dau vieții noastre sociale cel mai curios și mai instabil aspect.“) Iată o altă explicare conform căreia probabilitățile cari stau la baza marelui nostru defect, se înmulțesc și se diversifică.

Oricare ar fi explicația cea mai palpabilă a fenomenului, un lucru este sigur: transformările structurale ale țării românești sunt lăsate în sarcina hazardului. Nimeni n'a scos în evidență necesitatea dirijării lor, astfel ca timpurile să fortifice structura economică și socială a României, pentruca puterea ei de rezistență să se mărească.

Este fără îndoială absurd să ne închipuim că o mai accentuată grijă pusă în această privință, ne-ar fi adus cu sine rezervele economice și financiare ale popoarelor din Apus. Aceasta de sigur nu s'ar fi întâmplat. Se imprimă însă totuși un spirit nou economiei noastre care era în stare să dovedească nu numai capacitatea de a înțelege influențele vremii, ci să arate și o orientare în spre drumurile creatoare ale activității omenești. În cincisprezece ani de zile, câți s'au scurs dela inaugurarea reformei agrare, spiritul de creație al economiei românești s'ar fi arătat altfel de cum reiese el de detestabil, din documentele cari ni se prezintă zilnic în fața ochilor.**)

Reformele de orice fel trebuiau să imprime un ritm de progres vieții statului român. Ca atare ele trebuiau să consolideze finanțele publice, făcând din fiecare împărțășit la avantajele acestora un contribuabil de bază pentru susținerea nevoilor statului. Ori nimic n'am obținut din aceste indispensabile deziderate. Capacitatea financiară a claselor sociale s'a pulverizat și nu e de mirare că obținem deficite la toate bugetele anilor de criză. deși le reducem cifra generală în mod progresiv. Este astfel natural să se ajungă la concluzia că: „linia politiceii sociale a României, este a unei nivelări neobosite a claselor sociale, rezultând dintr'un

*) Vezi „Arhiva pentru știința și reforma socială“, Nr. 1—4/1934, articolul: „Politica socială a României în timpul depresiunii economice“ de Octav Onicescu, prof. univ.

**) Vezi raportul dlui Radu Mandrea către Cons. de adm. C. E. C. din care se vede ce sume înfime reprezintă economiile țărănești: „Revista Economică“ Nr. 3—1934.

continu efort de repartiție, după criteriile de egalizare a veniturilor. Această linie de acțiune ne-a adus în fața crizei mondiale fără stabilitatea economică interioară, cu un buget care nu-și poate găsi nici odată echilibrul, pentrucă suntem fără rezervele economice pe cari le-ar fi putut da formarea unor capitaluri de cari suntem lipsiți acum în lupta de uzură ce o purtăm de ani de zile, fără răgaz, alături de celelalte state ale lumii.*)

Iată deci în ce constau greutățile alcătuirii bugetelor noastre. Nu mai avem capitole de impunere pentrucă am desorganizat noi înșine prin confuzii și aberații momentane orice domeniu de această natură. Așa am reușit să secăm toate resursele financiare, pentrucă am atacat pe rând: agricultura, comerțul, liber-profesionismul, industria, salarii de toate categoriile, antreprenorii, furnizorii, etc. etc., când normal ar fi fost să armonizăm într'un tot întreg partea fiecărui ram de ocupațiune, la susținerea statului. Când am sleit toată capacitatea financiară a diferitelor categorii de cetățeni, am luat apoi calea împrumuturilor, asigurându-le rambursabilitatea din cele mai sigure venituri ale monopolurilor statului. Așa că astăzi suntem strânși cu ușa din toate părțile. Deficitele însumate an de an de bugetul statului, se măresc, se rotunzesc și constituiesc o grea avalanșă pasivă la fiecare epocă închinată încheierii bugetului.

Natural, că în asemenea condițiuni, nimic nu e mai penibil în guvernarea statului, decât sforțarea de a încheia un buget, fie măcar Țesut numai într'o armătură de cifre cu ascunzișuri și cu conținut virtual, fără vre-o legătură cu situația reală. Tot așa de natural este deci, să se recurgă la teoretici colaci de salvare. Unul din aceștia este și revizuirea numerilor și avansărilor. Așa ne explicăm că până acum această operațiune a fost tolerată, pentruca să vină la ordinea zilei, în doi ani consecutivi.

Ing. GH. BRANDUȘ.

CRONICA

Demisia Ministrului de finanțe Victor Slăvescu. Deja de mai multă vreme se vorbea și se scria continuu despre o apropiată demisie a dlui Ministru Slăvescu. Aceasta a și urmat la finele săptămânii trecute, când revista noastră era deja încheiată.

Motivale cunoscute sunt: neobținerea și negăsirea posibilității de a echilibra bugetul și rămânerea sa în minoritate în chestiunea stabilirii noului regim al Comerțului exterior, dl Slăvescu făcând cea mai categorică opoziție negociării libere a Certificatelor de export.

Speranțele cercurilor financiare din țară legate de persoana dlui Slăvescu, și bazate pe cunoscuta sa seriozitate, putere de muncă, pe cunoștințele sale temeinice în materie de finanțe și a vieții practice, s'au pulverizat, înainte ca să fi ajuns la realizarea planurilor sale.

Retragerea dlui Slăvescu din fruntea departamentului finanțelor este regretată și de cercurile economice-financiare din Ardeal și în deosebi și de instituțiile grupate în „Solidaritatea“, pe cari dl Slăvescu le cunoaște temeinic și le-a apreciat totdeauna importanța în viața economică a țării.

Locul dlui Slăvescu, în fruntea Departamentului finanțelor, l-a luat dl Victor Antonescu, fost Ministru al justiției. Conform declarației noului ministru de finanțe politica financiară a guvernului rămâne neschimbată, proiectele dlui Slăvescu, devenite ale partidului se mențin.

*) Vezi Octav Onicescu, detto ca mai sus.